

Documentació base de la investigació prèvia i l'elaboració del llistat de dones rellevants en la història de Benissa

Una acció enmarcada dins del II Pla Municipal d'Igualtat d'Oportunitats
entre homes i dones de l'Ajuntament de Benissa

INTRO

L'Ajuntament, com a institució, té la potestat i la responsabilitat de reconèixer a aquelles persones que hagen estat o siguen referents per a la resta de la població.

Pel que fa a la regidoria d'Igualtat, i en sintonia amb les accions que marca el II Pla Municipal d'Igualtat d'Oportunitats entre homes i dones, s'està continuant amb el desenvolupament del mateix en vistes a aconseguir, tant a l'àmbit social com institucional, una millora en les desigualtats existents.

És per això que es va decidir executar l'acció 1.1.3. "Investigar i fer un llistat de dones rellevants en la història de Benissa, ja siguen contemporànies o no", situada dins de l'objectiu general 1: "Fer visibles i donar reconeixement a les dones de Benissa en la construcció històrica del municipi", i l'objectiu específic 1.1: "Fer visible el paper de les dones de Benissa en tots els àmbits històrics del poble".

Des de la regidoria d'igualtat es va proposar als diferents centres educatius del poble, a través de les Coordinadores d'Igualtat i Convivència, dur a terme aquesta activitat conjuntament, de manera que fóra l'alumnat dels últims cursos de primària del CEIP Manuel Bru i CEIP Pare Melcior qui investigara i recollira la informació, mentre l'alumnat de l'IES Josep Iborra i de l'Escola Permanent de persones Adultes s'encarregarien de donar-li forma a aquesta informació per tal de fer-la apta per a la seua publicació.

També es va demanar la col·laboració del cronista oficial Joan Josep Cardona pel que fa a la recollida d'informació de Josefa Giner i Les 7 roses, a qui volem agrair la seua ajuda tan eficient i dessinteressada com sempre.

Després de setmanes de feina, aquest és el resultat. Un recull de 7 articles de dones Benisseres. Aquest és el principi d'una gran llista que s'anirà completant i complementant amb el temps. Aquesta acció pretèn iniciar el reconeixement i la construcció històrica que li correspon a la meitat de la població silenciada i obviada al llarg del temps.

Construim la igualtat.

JOSEFA GINER PUIGCERVER (Benissa, 1906-1973)

Per Joan Josep Cardona

Mestra. A l'edat de vuit anys va quedar òrfena de pare al morir aquest en un accident laboral a causa d'haver tocat un fil de conducció elèctrica ocult a dintre d'un garrofer i mentre estava esporgant-lo. Per orientació de son tio, el franciscà fra Josep Puigcerver, Lector en teologia i diplomata en pedagogia, estudià magisteri a València. Acabats els seus estudis feu les oposicions corresponents guanyant la plaça de Torrealbilla, caseriu pertanyent a la ciutat de Lorca. La pobresa de mitjans de tot ordre que va trobar en aquella escola rural en lloc de descoratjar-la l'animà a realitzar un seguici d'actuacions per millorar no tan sols la situació de l'escola i els seus alumnes sinó la resta dels habitats d'aquella pedania. En l'apartat material aconseguí millorar els accessos viaris que unien la pedania amb el nucli urbà de Lorca, sanejament d'un pou d'abastiment d'aigua i enjardinat dels voltants de l'escola i plaça adjacent. Feu possible l'assistència sanitària més elemental com fou les vacunacions reglamentaries a la població infantil fins aquell instant descuidades. Dotà a l'escola dels imprescindibles útils didàctics auxiliars i durant els anys que va estar en aquell primer destí organitzà en l'inici del curs de cada any unes campanyes de culturització en la població adulta ajudada per son tio franciscà, considerat en la seva ordre com un avançat en matèria pedagògica.

En l'any 1927 aconseguí en el concurs de trasllats una plaça a la vila de Pedreguer on romangué fins l'any 1959 en que va demanar el trasllat a Benissa. Durant la seva estada a Pedreguer s'incardinà en la societat d'aquella població amb ferma voluntat d'ajudar al progrés dels seus habitats. La llarga estada a Pedreguer la marcà profundament en viure de primera mà el tarannà progressista dels seus veïns i l'estima per la cultura en general. Els fruits de la seva llavor educativa es deixà sentir entre les diverses generacions que s'educaren sota el seu magisteri. En deixar aquella població fou objecte de nombroses mostres d'estima particulars i de la gratitud d'aquell ajuntament a la seva llarga llavor educadora. Les seves alumnes no deixaren mai de prodigar-li mostres de consideració i eren freqüents les visites que li feien a Benissa fins el darrer dia de la seva existència.

Incorporada al grup escolar Padre Melchor de Benissa, i jubilada la directora de les aules destinades a la població femenina fou elegida per ocupar eixe càrrec de responsabilitat. L'exercí amb plena dedicació i eficàcia fins la seva jubilació. Eixemplà la seva activitat pedagògica en formar part com a professora de l'Acadèmia de Santo Tomàs de Aquino, creada en Benissa en l'any 1957 pels directors dels centres de formació de batxiller Felipe Cardona, Vicent Martínez i Vicenta Cortés. Al marge de la seva activitat professional ocupà el càrrec de regidora local de la Secció Femenina de la Falange.

En aquells anys, i fora del sistema polític vigent, no hi havia possibilitat de realitzar cap iniciativa associativa que no fos tutelada o autoritzada pel govern de la nació. No existia més alternativa que soterrar en vida tots els anhels de promoció cultural o adherir-se en la legalitat dels centres autoritzats per l'estat i fer el màxim per evitar la total aniquilació de qualsevol mampresa cívica associativa. La mestra Doña Pepita Giner, com era popularment coneguda, feu el possible per omplir aquells buits culturals en que estava sumit el poble. Les iniciatives que dugué a terme foren considerades com una poderosa llum que dissipava les tenebres de la incultura deixant a l'abast de la població femenina de Benissa un ample ventall de possibilitats per millorar la prostració cultural en que vivia.

Per dur a terme la seva missió demanà a l'ajuntament que li deixés efectuar la seva missió en l'edifici del vell Hospital de Benissa. La precarietat econòmica de les corporacions municipals d'aquells temps no podien fer altra cosa més que deixar gratuïtament els locals i dotar en el pressupost municipal una ínfima partida econòmica com simbòlica ajuda a les activitats projectades en aquell centre.

La presència de Donya Pepita en eixos actes era imprescindible. Durant els anys 1963,64 i 65 fou una assídua conferenciant en els cicles organitzats per la denominada Delegación Local de Actividades Menades pel metge i delegat local Don Pedro Pastor. En els anys 1965 i 1966 estigué col·laborant en les conferències organitzades per la joventut del "Hogar Parroquial de Benissa".

En l'any 1972 formava part del grup de professors del primer curs d'ensenyament del valencià realitzat a Benissa i organitzat pel Centre Comarcal de Cronistes oficials de la Marina Alta ocupant-se de les classes de geografia i història. En eixe període formava part de la Comissió de la Causa de Beatificació de fra Humilde Soria, vocalia que efectuà amb molta dedicació i recordant que la seva orientació religiosa era filla també d'un franciscà com ho era el ja mencionat fra Josep Puigcerver. Així mateix s'integrà com a vocal en la comissió executiva dels actes de la memòria del primer centenari del naixement del pare Melchor de Benissa.

El seu activisme cívic i la dedicació professional van ser observats per l'Estat Espanyol que en l'any 1968 la distingia amb la Creu d'Alfons el Savi mentre que uns anys després de la seva mort l'ajuntament de Benissa li dedicava un carrer immediat al barri de Sant Nicolau.

Sense cap altra possibilitat de realitzar-se humanament i cívicament que nos fos dins de l'estricta normativa que regia en el seu temps Donya Pepita elegí ser útil als seus contemporanis en la forma més eficient possible. La seva adscripció política era d'obligatori compliment per als que exercien la professió educativa oficial. Mai se li conegué un remarcable proselitisme en els seus càrrecs polítics i els exercí com la única viabilitat de dur a bon terme realitats immediates d'eficàcia positiva. La seva religiositat la visqué en un procés evolutiu nascut a l'ombra de l'influx franciscà i en constant progrés de maduresa que aconseguí la culminació en la doctrina del concili Vaticà II.

Ja mai exercí el seu cristianisme des de la visió complaent de la beateria a l'estil pobletà. Era persona ben formada, intel·ligent i en constant busca de les fonts de la seva fe. Humanament era persona de tracte cordial i senzill i en cap moment feu ostentació de la seva formació ni càrrecs que ocupà. Gaudí del do de la paraula que es posava en evidència en les seves actuacions cara al públic. Visqué en permanent estat de servei i d'un donar-se i buidar-se per fer agradable la vida a tothom que cercava la seva companyia. Discreta, comprensiva amb les debilitats humanes i sempre disposada a fer el bé per allà on passà.

La mort li sobrevingué quasi de forma fulminant a causa d'una malaltia coronària mentre estava preparant uns apunts per a una conferència del cicle de nadal organitzat per la regidoria de cultura de Benissa.

LÍDIA SANTACREU I FERRÀ (Benissa, 4 de març de 1998)

Filla de Joan Lluís Santacreu i Escoda i Maria Teresa Ferrà i Jordà. Va cursar els estudis de primària i secundària al C.P. Pare Melchor i a l'IES Josep Iborra, respectivament. 1r curs del Grau d'Informació i Documentació a la Universitat de Barcelona. Actualment cursa 2n d'Informació i Documentació a la Universitat de València.

L'assistència a una xarrada i la motivació d'una professora de l'institut, va fer que començara en el món de la poesia. En els seus inicis com a poetessa, utilitzava el pseudònim d' ESTELROIG5, després de veure una llum roja creuar el cel la nit de Sant Llorenç. El grup musical Obrint Pas, els escriptors Estellés, Àngel Crespo i Bernat Capó, entre altres, són les fonts de la seua inspiració.

Una altra de les seves passions són les matemàtiques, matèria amb la qual va guanyar l'Open Matemàtic.

El seu primer llibre, el va escriure tan sols en un mes. Pertany a un grup anomenat les 9 muses, format per tres poetesses i sis dibuixants.

A més de la poesia, les seues aficcions són: el bàsquet, llegir i eixir amb els amics i les amigues.

PREMIS:

- 2n premi de poesia, Concurs Literari Ciutat de Carcaixent (2015)
- 1r premi de poesia, Concurs Literari Ciutat de Carcaixent (2016)
- 2n premi de Vila-real del Casal Popular (2017)

BIBLIOGRAFIA:

- "Nits d'insomni". VV.AA. Editorial Bromera 2015
- "Metamorfosi de l'amor". Editorial Riu Rau 2016
- "Vosaltres". VV.AA. Editorial Bromera 2017

MARUJA CERVERA (Benissa, 1934)

Primera dona retratista a Benissa.

Des dels 8 anys va estar en contacte amb el món dels retrats, fins que es va dedicar a ella professionalment.

Inspirada fonamentalment per les postes de sol i els paisatges. Realitzava principalment retrats de comunitat i de xiquets i xiquetes de bolquers.

Va ser la fundadora de l'associació de les "Mestresses de casa" a Benissa i va desenvolupar aquest càrrec durant 6 anys.

MAYA WEUG (Naixcuda a Pedreguer l'1 de juny de 2004)

Actualment viu a Benissa, on cursa els estudis de 2 de l'ESO a l'IES Josep Iborra. Pilota de cotxes.

Des de ben menuda s'ha dedicat a l'automobilisme i es la guanyadora de la Copa Mundial de la WSK Final cup de 2017.

Compagina els estudis amb el futbol i la boxa. I entrena dur per a estar en forma durant les carreres. El dia abans de les carreres menja pasta i es gita molt d'hora per a descansar.

VIRTUDES BAYDAL CASTELL (Naixcuda a Benissa el 3 de Novembre de 1948)

Primera dona regidora de festes al seu poble.

Participant de la comissió d'urbanisme i sanitat al Partit Socialista Obrer Espanyol (PSOE) , a l'any 1983.

Va estar en política durant 8 anys (dues legislatures). Enriquida pels seu contacte amb la política, anima a les joves que actualment no han de patir la poca llibertat amb la que ella va contar; tot i que sempre va estar recolzada per la seua família.

SET ROSES D'UN MAIG ANTIC

Per Joan Josep Cardona Ivars

L'abril de l'any 1860 s'havia presentat plovedor, i els sembrats de blat de tot el terme estaven quallats d'unes llargues i boniques rengleres de roselles. El dia primer de maig els joves benissers havien plantat a la Placeta Vella l'arbre de maig i quatre o cinc que sabien polsar la guitarra cantaren a les xiques els "maios". També va ser la festa de la creu i les xiques havien fet corones de margarides i floreta de taronger que penjaven a les creus de terme. Encara a una d'elles, al final del carrer Ample de Sant Josep, en penjava la que les germanetes Maria i Magdalena Font Fuertes, de quinze i vint-i-un anys l'havien feta per a què mossén Leonardo Climent, el rector de Benissa, i els seus vicaris la beneïren. El dia 5 de maig, a les set del matí esperaven al peu de la creu a la seua cosina Maria Font Crespo, de quinze anys. Havien quedat per anar a xercolar blat que les havien llogades, junt amb les germanes Vicenta i Pepita Ivars Bertomeu, de quinze i vint-i-cinc anys.

Pel carrer Sant Domènec pujaven cap el convent, Caterina Ribes Espasa de disset anys, amb la seua veïna Pepita Femenia Oliver, de trenta-sis. S'havien d'ajuntar amb les altres que les esperaven al peu de la creu, i d'allí, trencant per la travessa anar al camí de Xaló baixant després i buscant el caminet de la Costa del Lleonet, entrar als bancals dels Feliu i dels Torres i altres llauradors que les tenien llogades el diumenge a l'eixida de missa major. L'església del convent, sense els franciscans que els havien exclaustat, no estava fosca, ni amb la porta tancada, que aquí s'havien quedat de vicaris els pares Paulí Quiles i Pere Soriano, que a eixa hora matinera posaven flors a la Verge.

El matí de feina havia estat de molt de profit, que totes elles eren xiques molt feineres i a hora de migdia les garbes de margall, que s'arreglarien per a menjar els conills de casa, s'havien separat de la conillera i la rosella, que no eren bones. Era el moment de parar, que la campaneta del convent marcava el migdia. Prop d'on estaven treballant havia un pouet al costat d'una ereta menuda resguardada del llebeig per un ribàs de més de catorze pams. Unes covatelles de terrenç es formaven al peu de la llarga i alta margenada. Allí s'estava bé. Al recer del sol, que ja picava, tenint de front tot l'ample pla de Benimallunt, amb la pineda centenària de l'Olivar, i quasi a tocar el poblet de Senija. S'havien assegut a dinar el recapte que havien posat a escalfar a un foc de garbons. Feien broma i reien pensant en les properes festes: el Corpus, les festetes de carrers, Santa Anna... i, de sobte, sense avisar ensolsí el marge sobre elles..

Silenci dels anys..

El Cronista Oficial de Benissa, una i altra vegada repassava les fulles esgrogueïdes del llibre de difunts de la parròquia: ...Serapio Casanova, como vicario de la iglesia parroquial de San Pedro Apostol de la villa de Benisa, provincia de Alicante, arzobispado de Valencia, mandé a consecuencia de oficio pasado por el segundo teniente de alcalde de esta villa, dar sepultura hoy, dia de la fecha al cadáver de María Font Crespo, natural de la expresada Benisa, su estado soltera y en edad de quince años....falleció sin recepción de sacramentos a efecto de una desgracia inevitable fueron testigos Vicente Font y D.Pedro Torres, con otros muchísimos de esta naturaleza y vecindad... I rere d'ella les altres sis llauradorettes.

I el Cronista havia buscat entre la pols del vell arxiu municipal del seu poble notícies més aclaridores, i als arxius del dit Antic Regne, en la prosa oficial dels butlletins provincials, la memòria dels més vells.

Silenci dels anys...

Imaginava el Cronista que aquells clams de impotència del ple de migdia d'aquell 5 de maig de 1860, farien tocar la campana del convent demanant auxili, i que de les pròximes cases senyorials de Don Joaquim Feliu o Don Pedro Torres correrien més homes, mentre uns anirien a buscar als metges Don Baptista Morell i Don Antonio Argudo i el cirurgià Don Bartomeu Ortolà posant dins d'una maleta vendes i desinfectants. Altres anirien al proper Pla dels Molins i els moliners baixarien botant marges portant al coll els perpals i les pales i més aixades i fesos per descombrar. I veu a l'alcalde Don José Feliu manant i disposant obrir les portes de l'hospital. I els crits i plors de les dones, i els pares avisats pels veïns que els porten remeis. També imagina el cronista les hores següents amb la capelleta de la Mare de Déu del Roser del carrer del Bot tota la nit oberta amb el rondineig de gent que va a resar. Ha considerat també el Cronista tot un dia següent de gent que no va anar a treballar, de capes negres dels capellans i un continuar dringar de campanes, i aquell trist i desolat cementeri vell de la Costa del Pobil amb set clots esperant. I...el silenci després dels anys...

Havia preguntat el Cronista Oficial de Benissa, i ja feia molts anys, als seus amics que treballaven pacientment la recuperació de la història si els havia aparegut un detall, una breu notícia d'aquella tragèdia. El silenci dels anys....

Un dels amics del Cronista, un home savi, com els vells aristòcrates del Renaixement, passava una penosa convalescència de greu accident. Les hores forçades d'estudi el portaren a reprendre l'antic clam del seu amic el Cronista de Benissa, i mirà premsa diària llunyana de Benissa. El diari La Correspondencia de España, editat a Madrid, el dia 12 de maig de 1860, desengrunava un drama llunyà, ocorregut a un poblet de la província d'Alacant :...la margen, formada de tierra arcillosa, y socavada en su base por el transcurso de los años, hacía en este punto una concavidad de unos tres palmos...pero humedecida ahora por las abundantes lluvias de estos últimos días ha perdido la consistencia natural de la tierra seca, y ya por esta causa, como por la del gran aumento de peso debido al agua infiltrada ha venido a hundirse...sepultando en el acto a siete de ellas, y parcialmente a otras, y por mas que se ha acudido a socorrerlas en el acto mismo, por estar trabajando en un campo limítrofe una porción de hombres que han procedido inmediatamente a sacarlas de bajo la tierra solo han podido conseguir salvar la vida de las que no estaban completamente enterradas, quedando seis muertas en el acto, ocho con algunas contusiones y medio muertas, y a otra que solo ha prolongado su existencia por espacio de cuatro horas.

Creu el Cronista, que el seu amic José Luis Luri, a l'hora de fer-li saber aquella troballa, sap, i està segur, que no dubtaria en recordar El vals de les flors, del Lakmé de Delibes , i aferma que al menys, per respecte dramàtic del fet, elevaria a sumissa veu una emoció de noble recordatori, esmorteint la seu bella veu de tenor cantant baix la volta frondosa, on el blanc gessamí s'entrellaça amb la rosa/ a la riba florida que somriu al matí...

I sap també el Cronista que ara, cent-cinquanta anys després, també a maig, set roses blanques han tornat a florir a la querena oberta d'un gran bancal cara a tramuntana. Aquell gran bancal no guarda cap rosella, que aquella humil floreta va enfonsar per al temps la seua vida primaveral, qui sap si en respectuós homenatge de silenci, en un mut i íntim dolor, en anys, en noves primaveres i en un, massa llarg i permanent oblit.

WIKIDONES BENISSA 2019

BIOGRAFIES DE DONES DE BENISSA DURANT LA II REPÚBLICA (1931-1939)

Per Robert Llopis i Sendra

ANTONIA TRO ORIHUEL

Nascuda a Benissa. Presidenta del Sindicato de Obreras de Oficios Varios des de la seua constitució en desembre de 1931 fins a gener de 1934. Aquest sindicat va ser l'únic amb representació de dones en la seua junta directiva entre 1931-1936 (entre els inicis de la República i el colp militar de juliol de 1936, va haver-hi a Benissa 4 societats obreres: per una banda, el Sindicato de Oficios Varios de la UGT i el Sindicato Único CNT, i per altra, el Sindicato de Oficios Varios Defensa Regional Obrera, vinculat a la dreta regional agrària, i el Sindicato de Obreras de Oficios Varios). El Sindicato de Obreras era un sindicat exclusivament femení. Segons el cronista de Benissa, Joan Josep Cardona i Ivars: «..existia un sindicat prou influenciat pel vicari Enrique Bernabeu denominat Sindicato de Obreras de Oficios Varios, que incloïa a la majoria de les modistes i cosidores del poble i que era conegut popularment per Sindicat de l'agulla». [1](#)

No obstant això, algunes membres de les diverses juntes directives del sindicat d'obreres també eren treballadores del Taller d'Ivars, com Catalina Sendra Font, Josefa Llavador Giner, Josefa Vallés Ronda i Angelita Crespo. Els estatuts d'aquest sindicat van ser aprovats pel governador civil d'Alacant el 8 de desembre de 1931, amb domicili al carrer Sant Tomàs, número 8. A final d'eixe mes, el 20 de desembre, la seua presidenta, Antonia Tro Orihuel comunicava a l'Ajuntament de Benissa que: "...dicha Sociedad entrará en funciones a partir de la fecha en su Domicilio Social lo que le participo a los fines de la vigente ley de Asociaciones". La Junta d'aquest sindicat va ser renovada a inicis de febrer de 1933, i Antonia Tro va continuar com a presidenta. La resta de la Junta estava composta per Pascuala Roselló Sendra com a sotspresidenta; Trinidad Bernabeu Manresa, com a secretària; Josefa Llavador Giner, com a sotssecretària; Antonia Bisquert Roselló com a tesorera; Catalina Sendra Font, com a sotstresorera; Josefa Cabrera Ivars, com a comptadora, i les següents vocals: Pascuala Yborra Orihuel, María Josefa Ronda Ivars, Josefa Vallés Ronda, Milagro Giner Orihuel, Josefina Cabrera Sánchez i María Ribes Ronda.

ANTONIA BISQUERT ROSELLÓ

Nascuda a Benissa. Presidenta del Sindicato de Obreras de Oficios Varios, a partir de gener de 1934. Aquest sindicat va ser l'únic amb representació de dones en la seua junta directiva entre 1931-1936. Era un sindicat exclusivament femení. Segons el cronista de Benissa, Joan Josep Cardona i Ivars: «... existia un sindicat prou influenciat pel vicari Enrique Bernabeu denominat Sindicato de Obreras de Oficios Varios, que incloïa a la majoria de les modistes i cosidores del poble i que era conegut popularment per Sindicat de l'agulla.»[2](#)

Tanmateix, algunes membres de les diverses juntes directives del sindicat d'obreres també eren treballadores del Taller d'Ivars com Catalina Sendra Font, Josefa Llavador Giner, Josefa Vallés Ronda i Angelita Crespo. La darrera renovació que coneixem de la Junta del sindicat d'obreres es va celebrar el 7 de gener de 1934. Antonia Bisquert Roselló va entrar com a nova presidenta i Pascuala Roselló Sendra va seguir com a sotspresidenta. També van ser renovats els càrrecs de secretària per Adela Bernabeu Manresa; el de tesorera per a Josefa Llopis Ivars, i accedirien com a vocals noves Josefa Ronda Ivars, Josefa Teresa Mauri Ivars i Angelita Crespo Ronda. El sindicat d'obreres disposava d'una secció d'ensenyança per a les seues sòcies.

[1](#) CARDONA i IVARS, J. J. (2002): *Història de la Parròquia de Benissa*, València: J. J. Cardona i Ivars

[2](#) CARDONA i IVARS, J. J. (2002): *Història de la Parròquia de Benissa*, València: J. J. Cardona i Ivars

MAGDALENA IVARS TORRES

Nascuda a Benissa. Modista de professió. Delegada de la Comissió Pro Campanya d'Hivern de Benissa per Solidaritat Internacional Antifeixista-SIA, en octubre de 1938. SIA era una organització humanitària llibertària i vinculada al sindicat Confederació Nacional del Treball-CNT. Aquestes campanyes d'hivern recullen donacions econòmiques, roba i calçat destinats als combatents de l'Exèrcit Popular de la República.

Un poc abans, el 12 de gener de 1938, la Sociedad Obrera Femenina de la UGT i la Sección Femenina de la CNT, van col·laborar econòmicament amb la Semana del Niño, amb 50 i 75 pessetes respectivament, segons el periòdic Nuestra Bandera. En la postguerra, Magdalena va estar alguna temporada emigrada a Algèria treballant en el servei d'una casa de francesos acomodats.

JOSEFA RIBES CAPÓ

Nascuda a Benissa el 8 d'octubre de 1920. Segons el Diccionario biográfico del socialismo español ³ de la Fundación Pablo Iglesias, era militant del PSOE des de febrer de 1936. Cofundadora de les Joventuts Socialistes de Benissa en maig de 1936, i tot seguit secretària de les Joventuts Socialistes Unificades-JSU. El 24 de juliol de 1937 el periòdic Bandera Roja publicava la següent ressenya: "La conferencia provincial de las muchachas socialistas unificadas... La delegada de Benisa anuncia que en una semana se han recaudado 2.400 pesetas para ayudar a Euzkadi. Esto dice mucho de su actividad". Durant la Guerra Civil va treballar a partir d'abril de 1938 en les oficines d'administració de l'hospital militar de Benissa. Amb la tornada de la democràcia va formar part de l'Agrupació Socialista de Benissa.

Durant la dictadura, Josefa i el seu marit, Juan Cardona, van ser una de les famílies que sempre van tenir cura de les tombes dels 10 brigadistes internacionals soterrats al cementeri vell i mai els va faltar un ram de flors. Segons el periodista Miquel González Ivars, Josefa va ser qui va cosir la senyera quadribarrada i republicana de 6 metres de longitud, amb el lema "Socialisme i llibertat", que va ser desplegada des del campanar de l'església, el "Dia de la Puríssima", el 25 d'abril de 1976, dins d'una acció reivindicativa del PSOE, aleshores encara il·legal. ⁴

En desembre de 1976, Josefa va participar en el XXVII Congrés del PSOE a Madrid (fou el primer congrés a Espanya després de la dictadura franquista). Amb la represa de les llibertats democràtiques, Josefa seria una de les impulsores, juntament amb l'agrupació socialista, de la cessió per part de l'Ajuntament d'un panteó-monument per acollir les restes dels Internacionals en el cementeri nou. Josefa va morir el 5 de setembre de 2004.

³ http://www.fpabloiglesias.es/archivo-y-biblioteca/diccionario-biografico/biografias/33424_ribes-capo-josefa (Consulta: 24 de març de 2019).

⁴ GONZÁLEZ IVARS, M. (2006): *25 anys de democràcia a Benissa*, Benissa: Ajuntament de Benissa.

DORA HAUT-KAISER

Nascuda a Viena, el 6 de novembre del 1914, d'una família jueva.⁵ Membre del Partit Comunista d'Àustria des de l'any 1934. Va vindre a l'Espanya republicana el 8 de febrer del 1937, per a ingressar com a voluntària en les Brigades Internacionals. Inicialment va estar destinada a l'Hospital Universidad de les Brigades Internacionals de Múrcia, com a responsable d'infermeres, i després va treballar un breu període a l'hospital de Benicàssim.

L'1 de setembre del 1937 va ser traslladada a l'hospital de Benissa per oferir els seus serveis d'infermeria. Va estar treballant a l'hospital i a la llar de l'infant "Solidaritat", fins que va nàixer la seua filla Juanita, en febrer de 1938. Gràcies a les seues memòries, coneixem la seua determinació i força per seguir sent útil a la comunitat en la qual vivia, emprenent noves iniciatives com aquesta que recordaria anys després: "Como a mí, con mi hija bebé, no me podían emplear como enfermera, yo buscaba una ocupación que me daba la posibilidad de hacer algo útil. Muchas mujeres del pueblo trabajaban en el centro para convalecientes de Benissa y tenían que llevar a sus hijos allí. Así me ocurrió la idea de montar una guardería infantil. En la pequeña escuela del pueblo me facilitaron una aula. Iba de puerta a puerta pidiendo mesas y sillas y otras cosas que necesitaba para mi proyecto. Después de dos semanas las mujeres ya podían traer a sus hijos y estaban agradecidas por saber que estaban bien guardados y en seguridad. Nuestros Inter brigadistas hicieron juguetes para los niños. Una madre me prestó un carrito y así podía llevar a mi hija todos los días a la guardería y tenerla a mi lado y a pesar de ello prestar ayuda [...] Después organicé para las mujeres –las mujeres del pueblo trabajaban todas allí - un jardín de infancia. Fue un trabajo bonito. Anduve por todas partes recogiendo cosas: muebles, etc. Y los hijos de estas campesinas estaban conmigo en el jardín de infancia durante el día. Era precioso". ⁶

Dora, al costat de la seua filla Juanita, i el seu marit, el doctor Hans Kaiser, van ser evacuats de Benissa a Catalunya a inicis d'abril de 1938. Finalitzada la Guerra Civil, Dora i la seua família es van exiliar a la Gran Bretanya, fins a l'acabament de la Segona Guerra Mundial.⁷ Dora va morir a Viena el 3 de març de 1995. En novembre de 2017 l'Ajuntament de Benissa, amb la presència de la seua filla Juanita, va procedir a la inauguració de "Placeta de Dora Haut i Hans Kaiser. Membres del Servei Sanitari de les Brigades Internacionals", en agraïment al seu treball sanitari, humanitari, i a la seua solidaritat.

JOSEFA RIBES MAS

Nascuda a Benissa el 16 de juny de 1918. Empleada a la tenda familiar dels seus pares. Infermera a l'hospital de sang Pablo Iglesias de Benissa, entre octubre de 1936 i març de 1937.

Aquest hospital va atendre, entre d'altres, als voluntaris benissers del Batalló "Alicante Rojo" ferits en combat a Guadalajara, en desembre de 1936. L'hospital va ser impulsat pel Socors Roig Internacional-SRI, una organització humanitària comunista vinculada al Partit Comunista d'Espanya-PCE.

⁵ <https://www.doew.at/erinnern/biographien/spanienarchiv-online/spanienfreiwillige-q/quinton-dora> (Consultat: 23 de març de 2019).

⁶ LLOPIS i SENDRA, R. (editant-se): *Brigadistes. Les Brigades Internacionals a Benissa i Dénia 1937-1938*, València: Publicacions Universitat de València i Ajuntament de Dénia.

⁷ LANDAUER, H. (2005): *Diccionario de los voluntarios austríacos en la España Republicana 1936-1939*, Madrid: Asociación de Amigos de las Brigadas Internacionales.

TERESA BAIDAL JORRO

Nascuda a Benissa, en juliol de 1903. En l'acta de naixement consta com a Josefa Teresa. Regidora del Consell Municipal de Benissa entre el 31 de gener i l'1 d'abril de 1939, en representació de la Federació Anarquista Ibèrica-FAI.

El 31 de gener de 1939 es va procedir a la reorganització del Consell Municipal de Benissa, òrgan de govern de l'Ajuntament des de 1937. Aquesta reorganització estava motivada per la incorporació militar de l'alcalde de Benissa, en aquells moments, Tomás Capó Ivars, i d'altres 6 regidors (altres 6 regidors van seguir amb el seu càrrec en la corporació municipal). Per primera vegada en la història política de Benissa dues dones accediran com a regidores de l'Ajuntament: Teresa Baidal Jorro i María Callejón Moya.

En aquesta sessió constitutiva no va assistir la regidora Teresa Baidal Jorro i desconeixem els motius. Les regidores, Teresa Baidal i María Callejón van ser incloses en la Comissió d'Abastiment i Mercat, junt amb altres 5 regidors. La regidora Teresa no va assistir a cap dels 4 plens municipals posteriors (3, 10, i 17 de febrer; ni al del 8 de març) i desconeixem la seua participació en la Comissió d'Abastiment i Mercat.

Justament, el primer ple municipal al qual va acudir la regidora Teresa Baidal va ser al del 15 de març de 1939, sessió a la qual no va acudir la seua companya regidora María, que representava al Partit Comunista d'Espanya. Uns dies abans s'havia produït el colp militar del coronel Casado, i de part del PSOE i la CNT, contra el president del govern republicà Juan Negrín, que va desembocar en la creació del Consell Nacional de Defensa.

Forces militars afectes al president Negrín i al PCE van intentar resistir el colp però van ser derrotades. En aquest context de crisi política per finalitzar la Guerra Civil, la regidora Teresa va manifestar en el Ple municipal que: "... en nombre y representación que ostenta de la FAI ruega se haga constar la protesta por el movimiento sedicioso promovido por los comunistas, prestando su adhesión al Consejo Nacional de Defensa".

Al següent Ple municipal del 3 de març, i darrer de la Segona República a Benissa, no van acudir les regidores Teresa ni María. Tampoc van prendre part, junt amb altres 4 regidors, en l'acte d'entrega de poders a la nova gestora franquista, realitzat l'1 d'abril de 1939. S'iniciava així la llarga dictadura franquista i la manca de llibertats democràtiques.

Teresa va ser l'única dona acusada per l'Ajuntament franquista, el 27 de novembre de 1940, que: "... a juicio del que suscribe están incursos en la ley de Responsabilidades Políticas". L'acusaven d'haver sigut regidora en el Consell Municipal per la FAI i feien constar que no posseïa cap bé rústic ni urbà.

MARÍA CALLEJÓN MOYA

Nascuda a Granada en 1905 o 1906. Possiblement María va arribar a Benissa en plena Guerra Civil evacuada des de Madrid. El 20 d'agost de 1938 estava afiliada al PCE de Benissa.

Regidora del Consell Municipal de Benissa entre el 31 de gener i l'1 d'abril de 1939, en representació del Partit Comunista d'Espanya-PCE. El 31 de gener de 1939 es va procedir a la reorganització del Consell Municipal de Benissa, òrgan de govern de l'Ajuntament des de 1937. Aquesta reorganització estava motivada per la incorporació militar de l'alcalde de Benissa,

Tomás Capó Ivars, i d'altres 6 regidors (altres 6 regidors van seguir amb el seu càrrec en la corporació municipal). Per primera vegada en la història política de Benissa dues dones accediran com a regidores de l'Ajuntament: Teresa Baidal Jorro i María Callejón Moya. Les regidores Teresa Baidal i María Callejón van ser incloses en la Comissió d'Abastiment i Mercat, juntament amb altres 5 regidors.

Aquesta comissió a la qual pertanyia la regidora María va rebre, en el ple del 17 de febrer, el següent reconeixement: "En este periodo y por la Presidencia se da cuenta al Consejo del resultado obtenido en la administración de Abastos durante la gestión realizada por la actual comisión y enterada la corporación manifiesta la satisfacción producida por tal resultado, el cual debe ser expuesto al público para general conocimiento".

María no va acudir a la sessió plenària del 15 de març de 1939, possiblement per representar al PCE, quan just uns dies abans s'havia produït el colp militar del coronel Casado, i de part del PSOE i de la CNT, contra el president del govern republicà Juan Negrín, que va desembocar en la creació del Consell Nacional de Defensa.

Forces militars afectes al president Negrín i al PCE van intentar resistir el colp però van ser derrotades. Al següent Ple municipal del 3 de març, i darrer de la Segona República a Benissa, tampoc va acudir María ni l'altra regidora Teresa Baidal Jorro. Tampoc van prendre part, com altres 4 regidors, en l'acte d'entrega de poders a la nova gestora franquista, realitzat l'1 d'abril de 1939. S'iniciava així la llarga dictadura franquista i la manca de llibertats democràtiques.

Segons el Diccionario biográfico del socialismo español de la Fundación Pablo Iglesias era: "Simpatizante socialista en Madrid donde llegó en 1933 desde Granada con su marido Juan Pérez Correa. Éste falleció durante la guerra civil en Talavera de la Reina (Toledo). Finalizada ésta fue detenida permaneciendo en la prisión de Ventas (Madrid) desde el 4 de agosto de 1939 hasta 1944 que salió en libertad condicional. En 1978 residía en Valencia con 72 años". ⁸

⁸ http://www.fpabloiglesias.es/archivo-y-biblioteca/diccionario-biografico/biografias/24962_callejon-moya-maria (Consultat: 23 de març de 2019).

JOSEGA PUIGSERVER IVARS

Nascuda a Benissa en 1900 o 1901. Vivia al carrer Les Parres. Segons el Consell de Guerra al qual va ser sotmesa per la dictadura franquista: "... al estallar el Movimiento era de la U.G.T. con el cargo de Presidenta de la Sección Femenina [...] por espacio de 6 meses [...] y posteriormente ingresó en el partido comunista y en el cual no desempeñó cargo alguno [...] en el que ha militado hasta la Liberación [...] Josefa Puigcerver fue una de las principales organizadoras de hospitales de Sangre rojos en Benisa. Y que ambos [al costat del seu marit José Cardona Marí] también grandes propagandistas de la Causa Marxista".

Va regentar el bar del Centre Comunista del PCE amb el seu marit José Cardona Marí. En finalitzar la guerra va ser acusada, amb el seu marit i l'exalcalde Tomás Capó Ivars, d'haver denunciat a dos sotsoficials convalescents a l'hospital militar de Benissa que, en el Centre Comunista, van insultar el president del govern, Juan Negrín, el 20 de juliol de 1938. Aquesta denúncia no havia sigut impulsada per Josefa sinó per l'autoritat municipal, i va ser tramitada pel director de l'Hospital, Ramiro Fernández Tardaguila. Després d'aquest fet, Josefa va haver de testificar en el juí contra eixos militars com a testimoni de càrrec. Un d'aquest sotsoficial va ser condemnat per la justícia republicana a 6 anys i 1 dia d'internament en un camp de treball.

Finalitzada la guerra, Josefa va ser empresonada el 9 de maig de 1939 a Benissa i després va passar al Camp de Concentració "España" de Dénia. El 22 de febrer va ser traslladada al Reformatori d'Adults d'Alacant i després a la presó de dones de Monòver, per tornar de nou a Alacant, el 2 d'abril de 1940. El 5 d'abril de 1940 un Consell de Guerra la va condemnar, amb altres 2 acusats, per un delictes de "Auxilio a la Rebelión con la atenuante recogida de falta de peligrosidad a la pena de SEIS AÑOS Y UN DIA DE PRISIÓN MAYOR".

En juliol de 1940 ingressaria en la Presó de Girona procedent de la de dones de Barcelona. En octubre de 1940 la seua germana Luisa va instar l'Auditoria de Guerra d'Alacant perquè li aplicaren a Josefa els beneficis de la llibertat condicional d'acord a la legislació vigent. 4 benissers de dretes van avalar la proposta per aconseguir la llibertat condicional de Josefa, i van declarar que: "... es persona que con anterioridad al Glorioso Movimiento Nacional ha observado buena conducta". El 2 de juny de 1941 va ser posada en llibertat condicional. El 10 de juny de 1941 el delegat d'abastiments de l'Ajuntament de Benissa comunicava que: "En el dia de la fecha y procedente de la Prisión Central de Mujeres de Gerona, se ha presentado Josefa Puigcerver Ivars, la cual ha sido libertada condicionalmente fijando su residencia en esta Villa, la cual se le ha provisto de la correspondiente Alta en el racionamiento de la misma solicitada por dicha interesada".

Segons el professor Francisco Moreno, Josefa: "Sufrió un arresto de 30 días entre mayo y junio de 1945, al ser denunciada por la Junta Local de Libertad Vigilada [de Benissa] por su "pésima conducta", actitud provocativa y ausentarse sin la debida autorización".⁹ El 4 de maig de 1946 va quedar definitivament en llibertat. Josefa va morir el 12 de febrer de 1989."

⁹ <https://archivodemocracia.ua.es/va/represion-franquista-alicante/archivo-represaliados/base-dades-de-represaliats-pel-franquisme-a-alacant.html> (Consultat: 23 de març de 2019).

MARÍA IVARS

Nascuda a Benissa. Presidenta de la Sociedad Obrera Femenina de la UGT, a data de 8 d'abril de 1937, en la que comunicava a l'executiva nacional del sindicat socialista que: "Estimados camaradas: En nuestro poder vuestra muy grata del 20 del pasado mes por la que nos concedéis nuestro ingreso en esa gloriosa central Sindical. Hemos creído necesario expresaros nuestra gratitud por tan singular acogida y manifestaros al mismo tiempo nuestro firme propósito de colaborar dentro de las posibilidades de nuestros esfuerzos en pro de la causa obrera siguiendo las austeres y rectas normas de la Unión General de Trabajadores. Vuestro y de la causa Obrera. Por la Junta Directiva. La presidenta. María Ivars". El 12 de gener de 1938, la Sociedad Obrera Femenina de la UGT i la Sección Femenina de la CNT, van col·laborar econòmicament amb la Semana del Niño, amb 50 i 75 pessetes respectivament, segons el periòdic Nuestra Bandera. A finals de 1938 la Sociedad Obrera Femenina de la UGT va realitzar un donatiu de 250 pessetes per a la Campaña de Invierno, en suport dels combatents de l'Exèrcit Popular de la República.

LA VAGA DE DONES DEL 26 D'ABRIL DE 1937

Durant la Guerra Civil les dones de Benissa van protagonitzar una vaga per protestar contra la gestió dels abastiments que va provocar que la corporació del Consell Municipal posara els seus càrrecs a disposició dels partits, sindicats i del Govern Civil, el 27 d'abril de 1937.

En eixa sessió plenària es van relatar els fets. S'informava que amb la constitució del Consell Municipal, el 6 de març de 1937, s'havia creat una comissió municipal d'abastiments, composta per representants de la UGT, la CNT i el PCE: "... interviniendo en su reglamentación y adquisición de productos y distribución"; la qual prenia els acords amb unanimitat i afegien que: "... todo se ha ejecutado en beneficio del pueblo que consume y produce". Tot seguit explicaven els fets ocorreguts: "... El día 26 a primeras horas, reunido cierto número de mujeres, alguna de ellas de significado derechista, tras impedir el Trabajo a obreras que honradamente ganaban su salario, de visitar a vecinas sin cuento para aumentar la huelga y protesta, sin dar aviso a la autoridad alguna, sin manifestar queja o solicitar alguna reforma en el sistema de administración, en fin, de una manera ilegal, se declararon en huelga, manifestándose por la población, en forma no muy plausible. Algunas hubo que impidieron la venta de pescado en el mercado con la alegación de que era excesivo el precio de venta [...] Visitaron el local oficial en donde la comisión de Abastos tiene establecidas sus oficinas y tras amenazar a los consejeros que allí se encontraban y lesionar a uno de ellos, lanzaron al arroyo los documentos y mobiliario allí existentes, alterando con tales procedimientos la tranquilidad".

Davant la mancança de forces per impedir o reprimir la vaga, l'Alcaldia es va dirigir al Govern Civil per informar-lo dels fets i sol·licitar forces que garantiren i restabliren l'ordre. Poc després, van arribar a Benissa un nombre indeterminat de forces d'assalt i d'acord amb l'Alcaldia es va procedir a publicar un ban: "... ordenando la retirada de las huelguistas, bando que, a pesar de las fuerzas llegades, impidieron su correspondiente publicación". Sembla que malgrat la presència policial, grups de dones van començar a practicar registres domiciliaris en les cases d'alguns veïns, entre ells algun conseller de l'Ajuntament, els quals segons la corporació municipal: "... todos ellos dieron el resultado que era de esperar, o sea, que nadie tenia víveres almacenados, pues el reparto se hacía con la mayor normalidad". Finalment la manifestació es va dissoldre i els guàrdies d'assalt tornaren a Alacant. La sessió plenària es queixava al Govern Civil que "... ha quedado maltrecha la autoridad local sin garantía alguna, como lo demuestra el hecho, de que el día siguiente se repitieron las manifestaciones (aunque no con tanta intensidad), fueron rotos los carnets que se habían distribuido para la repartición y distribución". Uns dies després, en el Ple municipal del 6 de maig de 1937, l'alcalde Tomàs Capó va presentar la seua dimissió, així com el secretari de la corporació. Aquestes dimissions no van ser acceptades per la resta de consellers de la corporació i es va acordar que s'imprimiren targetes per a la regulació d'abastiments i el seu racionament.